

Ismet Bekrić: pjesnik, pripovjedač, prevodilac

BITI U SVOM JEZIKU ZNAČI BITI KOD KUĆE

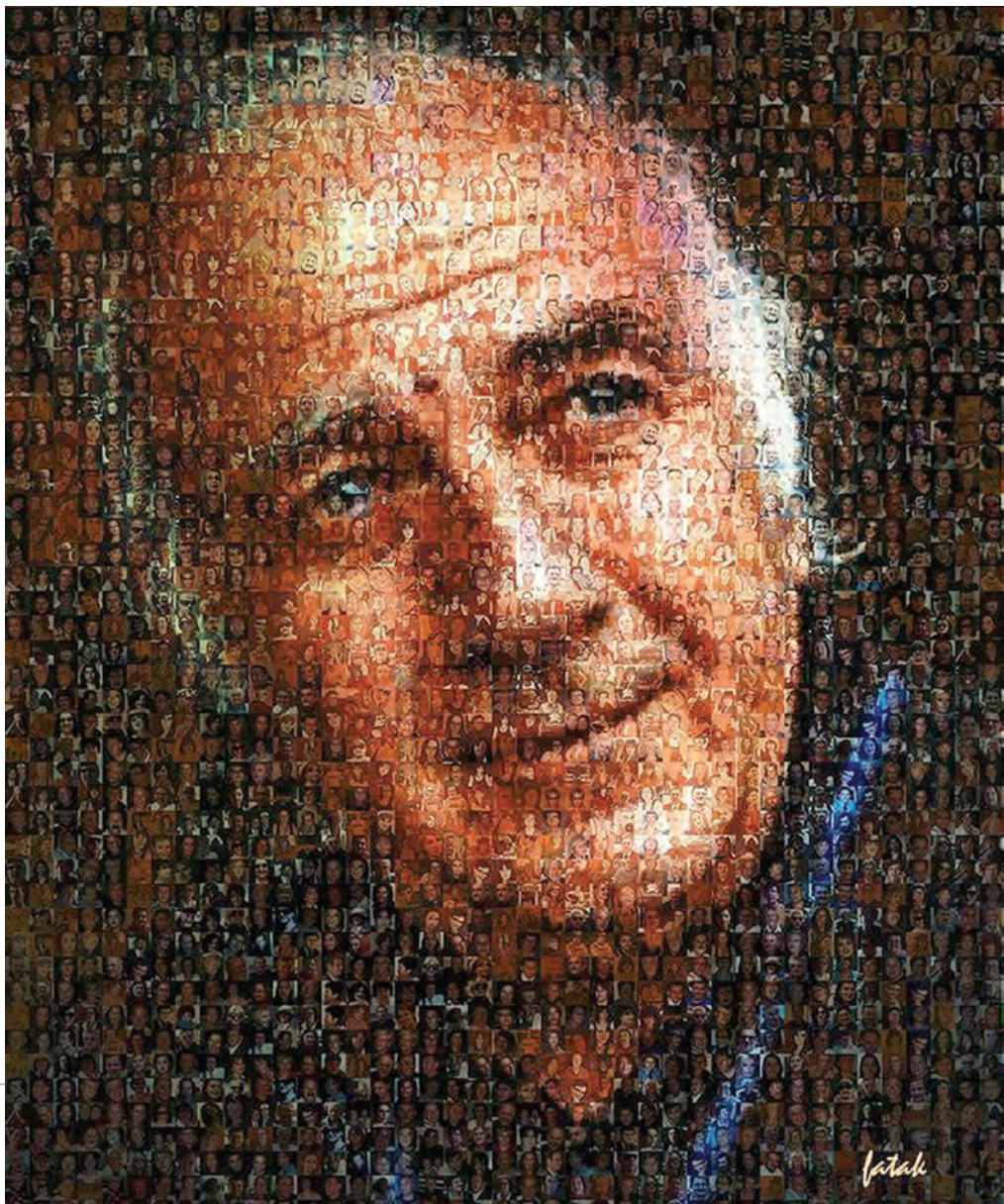
Razgovarao: Hamza RIDŽAL

Biti u svom jeziku znači biti na svojim poljanama, proplancima i obalama i onda kad si u drugim podnebljima i daljinama, znači biti kod kuće i kad su te životni putevi i situacije odvele u druge sredine, znači biti svoj, snivati i sjećati se, željeti i gledati i naprijed, jer snove i sjećanja niko ti ne može tako lahko uzeti, kao ni to saznanje da i danas treba da stvaraš nova sjećanja i da se ne predaješ beznađu i neizvjesnostima

Ismet Bekrić (Banja Luka, 1943), pjesnik, pripovjedač, dramatik, prevodilac, jedan je od najznačajnijih pisaca za djecu u Bosni i Hercegovini, koji od februara 1993. godine živi s porodicom u Sloveniji, u Ilirskoj Bistrici. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu (grupa književnosti), radio kao novinar, urednik i glavni urednik u listu i izdavačkoj djelatnosti *Glasa* u Banjoj Luci (do 1992. godine, kad je, kao i većina njegovih sugrađana, morao napustiti rodno mjesto). Objavio je više od trideset knjiga... U intervjuu za *Stav* govori o svom djelu, fluidnim granicama između literature za djecu i odrasle, bošnjačkoj zajednici u Sloveniji, o življenju bosanskog jezika u jezičkoj tuđini i jeziku kao temelju našeg identiteta.

STAV: Borges je u jednom eseju zapisao da su samo najveći majstori kadri pisati priče za djecu. Koliko je doista teško operirati jezikom s namjerom da on bude razumljiv i razložen onima koji se tek uče govoru?

BEKRIĆ: Pisati za djecu znači – jednostavno pisati, ne misleći ni na to šta želiš i kuda ideš; samo pustiti da te riječi vode i da i sam nekako uživaš u toj neizvjesnosti i avanturi. Ako zastaneš i pokušaš da sve to što imaš u sebi i pred sobom nekako sagledavaš, usmjeraš, nadgledaš, od te moguće čarolije i imaginacije neće ostati gotovo ništa; jednostavno će se povući, nestati, i ti ćeš tada shvatiti da si, umjesto čarobnjaka, postao samo iznenađeni gledalac

i čitalac onoga što se tek počelo odmotavati i ponovo zamotavati i što se to sada vraća nekom neodređenom početku, nekom odškrinutom snu. Pisati za djecu znači – pisati da ne misliš da to pišeš baš za djecu, za neki uzrast, za neku namjenu. Jer i ne postoje neke određene granice između tzv. literature za djecu i literature za odrasle. Postoji, jednostavno, literatura, dobra, slojevita, maštovita, neuhvatljiva i beskrajna. Kao što postoji i djetinjstvo, duboko lično i široko zajedničko, beskrajno, ono koje živiš i kad te osvoje godine, jer djetinjstvo je zapravo jedna beskrajna igra. Kao i literatura. Kao pjesnik, najbolje je da na ovo pitanje odgovorim upravo pjesmom iz koje je izrasla i moja nova knjiga pjesama za djecu – *I kad odrasteš: I kad odrasteš, / a to će biti, / igračke nemoj / u kutak skriti. // Igraj se i dalje / sa svojim mecom, / i sa plišanim, / i s pravim zecom, / igraj se s patuljkom / Nevidišom, / i nos svoj kopkaj, / makar krišom, / igraj se sa svojim / lutkom na koncu / i s poklopcem / na starom loncu, / lovi pahulje / i kapi kiše, / igraj s olovkom / dok slova piše, / sa svojom loptom / slobodno skači / i kao magarac / ponekad njači, / piši i dalje / po svome dlanu / i hlače deri / na toboganu... // Igraj se, vrti, / kao čigra, / i sam je život / beskrajna igra.*

STAV: Koliku odgovornost osjećate znajući da će Vaše knjige čitati najmlađi, da će te knjige možda oblikovati njihove svjetove – misli, ideje, način mišljenja i razumijevanja svijeta? Uostalom, možemo li danas uopće govoriti o odgovornosti autora?

BEKRIĆ: Autor je, u nekom smislu, odgovoran svome djelu, a njegovo djelo odgovorno je čitaocima, posebno ako su mladi, oni koji stvaraju spontano, maštovito, neopterećeno svoje slike i životne predstave, svoj čudesni svijet koji se stalno širi i dograđuje, uranja i izranja, u kojem nisu, i nismo, samo stanovnici, nego i njegovi stvaraoci. Zato i od literature mnogo zavisi da li će taj svijet biti ružniji ili ljepši, gori ili bolji. I zato – I BUDAN SANJAJ: *Snovi su lišće / sa noćnih grana, / trepere, šušte / cijelog dana. // Otpale snove / s ljubavlju digni, / nasmiješi im se, / malo namigni. // Ako san neki / zastane, ziječne, / ti ga prenesi / u snove dnevne. // Obasjaj snima / i sve trenutke, / snovi su djeci / lopte i lutke. // S njima se igraj, / rasti i druži, / kad im je teško, / ruku im pruži. // I kada spavaš, / i kada hodaš, / ljepše je kada / malo sna dodaš.*

STAV: Kako iz ugla onog što prepoznajemo kao “visoku” književnost gledate

na dječiju književnost? Koliko je ona važna?

BEKRIĆ: Književnost koja je, samo uvjetno, okrenuta djeci, zapravo je, kao što sam već rekao – nedjeljiv dio ukupnog literarnog stvaralaštva, možda i bitniji, jer nas on uvodi u bogati, široki, razgranati svijet riječi i metafora. Zato, pisati za djecu znači – pisati još bolje! Jer, da pozovem u pomoć jednu svoju pjesmu – *Jedna mala riječ, / samo jedna, / može biti najveća, / zlata vrijedna. // A riječ ta mala / negdje se krije, / možda je u tebi, / i s tobom zrije. // A kad se javi / u pravi čas, / nećeš ni čuti / njen tih glas. // Nećeš ni znati / kad će to biti, / važno je, nekog će / usrećiti.*

STAV: Koliko je teško misliti i sniti na bosanskom jeziku otrgnut od jezičkog zavičaja?

BEKRIĆ: Biti u svome jeziku znači biti na svojim poljanama, proplancima i obalama i onda kad si u drugim podnebljima i daljinama, znači biti kod kuće i kad su te životni putevi i situacije odvele u druge sredine, znači biti svoj, snivati i sjećati se, željeti i gledati i naprijed, jer snove i sjećanja niko ti ne može tako lahko uzeti, kao ni to saznanje da i danas treba da stvaraš nova sjećanja i da se ne predaješ beznađu i neizvjesnostima. Dobro je biti svjestan značaja i ljepote jezika, jer tako shvataš da imaš svoj jezik koji ti pomaže da se prepoznaješ i dokazuješ, ostvaruješ i u drugim jezicima. Jezici su bratstvo svijeta.

STAV: Šta je Vama jezik? Koliko je on važna supstancija našeg duhovnog bića?

BEKRIĆ: Jezik je kuća otvorenih vrata u koju svakog možeš primiti, ugostiti,

kao prijatelja, kao brata. Jezik je kuća široko otvorenih prozora u koju najprije ulazi zora, u kojoj i u vremenima nesаница možeš da slušaš pjev vjetrova i ptica. Jer, da ponovo prisluhnemo jednoj mojoj pjesmi koju ste mogli pročitati i u *Biserju: Nije jezik da ga plaziš / i palačaš njima, / već je jezik / da ga paziš / kao svoje ime. // Nije jezik da njim pljuješ, / sipaš riječi krute, / već je jezik da začuješ / i kad riječi šute. // Nije jezik da prijetiš / i nosiš ko breme, / već je jezik / da svijetliš / kroz život i vrijeme.*

STAV: Godine 1993. izbjegli ste u Sloveniju, u kojoj i danas živite. S kakvim se izazovima suočavaju izbjeglice (i dijaspora uopće) u identitarnom smislu?

BEKRIĆ: U Sloveniji sam nekoliko godina radio kao profesor maternjeg jezika i književnosti u osnovnim školama za djecu izbjeglice iz Bosne i Hercegovine, bio sam također voditelj i mentor u kulturnim radionicama u okviru projekta “Otvoreno društvo”, pa sam na izvoru spoznao i shvatao šta za najmlađe i mlade, a i za sve uzraste, znači kontinuitet obrazovanja i stalnog bogaćenja svoje ličnosti, svoga identiteta. Među starijima je bilo podosta i onih koji nisu imali ni osnovnog obrazovanja, neki čak nisu znali ni da se potpišu, a koji i s takvim saznanjima nisu pokazivali interes da bar nauče čitati i pisati. Kao da su u obrazovanju slutili neku opasnost – najbolje je da se držiš postrani i da nekako “ostaneš nevidljiv”.

Nasreću, djeca su hrabro prihvatila sve izazove, podsticao sam ih i da slobodno, otvoreno pišu o tome šta osjećaju i šta žele, pa smo izdavali i svoje listove, a objavljeno je i nekoliko zajedničkih

Nikad nisi sam

zbornika literarnih i likovnih radova. Još čuvam primjerke jedne knjige koju sam priredio i u kojoj su stihovi, zapisi, priče i crteži velikog broja naših osnovaca. Knjiga se zove *Kad procvjetaju suze*, zapravo kad procvjetaju iskrene dječije riječi i slike. Bože, koliko je samo bilo dobrote i nježnosti u tim dječijim ispovijestima... Dovoljno je samo da pročitamo jedan dio zapisa jedne djevojčice iz Bosne i Hercegovine, Fahire Bogić (tada se školovala u Piranu), pa da shvatimo koliko je plemenita naša bosanska duša, dječija duša u kojoj i pored svih iskušenja i strahova nema ni trunka mržnje.

Zašto me zovu izbjeglicom? Zašto ne mogu i ja živjeti kao druga djeca? Dok druga djeca idu iz škole kući, gdje ih čekaju mama, tata, brat, sestra i prijatelji, ja stanem na put i razmišljam kuda bih. Ja bih rado išla svojoj kući, ali ja nemam kuće. Ja imam samo jednu malu sobu koju su mi ovi dobri ljudi dali da živim u njoj. U njoj me čeka majka ostarjela prije starosti, s ručkom napravljenim samo ona zna od čega. I tako mi je svaki dan tužniji od onog prije

Kroz školski prozor

Prepisano sa školske table

Čekaj me, mama

njega, i nikad kraja tuzi. Bože dragi, nemoj dozvoliti da druga djeca prožive život kao ja i imaju takvo djetinjstvo. Učini da im život bude što ljepši. Da idu u svoje škole, da slave rođendane i budu sa svojim prijateljima i nikad ne budu izbjeglice. A ja ću ovo preživjeti i porasti i nadam se da djeca koja se rode neće znati za pucanj mitraljeza umjesto muzike, i naročito želim da se nikada ne osjećaju izbjeglicama.

OTAC S KIŠOBRANOM

Kada, popodne, iznenada,
kiša zapljusne ulice grada,
mnoga se kola pred školu sjate,
da djecu, što prije, kući vrate.

I moj otac dođe po mene –
sa kišobranom, ručke drvene.

Ne zavidim djeci u kolima,
na mekim, udobnim sjedištima,
jer u onom gradskom metežu
s ocem tek poneku riječ svežu.

I ruke su u kolima zauzete,
ne mogu djeci da polete.

A moji prsti odmah se uvuku
u dobru, veliku očevu ruku,
i tu osjete da ih grije
ljubav mog oca, koji se smije.

I tako idemo, kao dva druga,
a riječ nam svaka topla, duga...

ZASTANI POKRAJ CVIJETA

Zastani pokraj cvijeta
i kad ti se najviše žuri,
pitaj ga kako mu je
kada je sam na buri.

Popričaj malo s njime
kao sa prijateljem,
ugrij mu latice dahom,
ohrabri svojim veseljem.

A ako ti se čini,
da možda u sebi jeca,
igraj se malo s njime,
i cvjetovi su djeca.

KAD MISLIŠ DA SVE SE RUŠI

Kad misliš da ruši sve se
i oblak sivi nadnese,
pa više nećeš moći,
a ti, u svojoj samoći,
kroz svoju nesanicu,
poslušaj samo pticu...
Ni njojzi lahko nije,
vani je, mraz je bije,
i sve joj nešto prijeti,
a ona – ipak leti.
Teško joj, ali cvrkuće,
i neće nikud od kuće.

Kad misliš, da još je teže,
sva dobra od tebe bježe,
pa nećeš moći više,
a ti, uz pjesmu kiše,
digni se i poskoči,
otvori širom oči
i, dok budi se trava,
pogledaj samo mrava.
Onako sitan, nevidljiv,
u sebi – on je div
i nosi zrno najveće,
od kuće nikud neće...

Klupa sa hiljadu imena

U bajku udi

Tada je i Goruška Mijatović (Novo Mesto) napisala stihove o prijateljstvu: *Prijateljstvo je sreća / spletena od cvijeća, / što nas je više / i ona je veća...* A Jerislav Dražetić (Črnomelj) obraćao se svome domu: *Imao sam nekad tebe / i sa tobom sreću snio, / lutajući sad po svijetu, / spoznah – sve sam izgubio. // Nosim samo jednu želju, / da se vratim tebi, dome, / da svoj život opet živim / i da budem svoj na svome...*

STAV: Alžirski pjesnik Melek Hadad, nastanjen u Parizu, kazao je da ga od njegove domovine više odvajaju francuski jezik nego Mediteran. Kakva su Vaša iskustva s Bošnjacima u Sloveniji? Koliko oni rade na očuvanju jezičkog identiteta? Je li blizu vrijeme u kojem će ih od Bosne više odvajati jezik nego geografija? Ima li u Sloveniji bosanskog? **BEKRIĆ:** Naši osnovci u Sloveniji pohađaju redovne slovenske škole i nemaju posebnih časova svoga maternjeg jezika kao dopunsku nastavu. To je pitanje koje se treba rješavati u okviru daljih kulturnih i prosvjetnih razgovora između Slovenije i Bosne i Hercegovine, uz posebnu zainteresiranost i angažiranost naših nadležnih institucija. Ipak, postoje knjige i postoje bosanskohercegovački i slovenski pisci koji svojim književnim i prevodilačkim radom pomažu da se uklanjaju jezičke i kulturne barijere i da književnost sve više bude most saradnje i povezivanja. Tu bih posebno istakao značajnu ulogu pjesnika Josipa Ostija, Sarajlije u Ljubljani, koji je objavio niz knjiga prevoda, te priredio više od pedeset djela bosanskohercegovačkih pisaca i približio ih slovenačkim i našim čitaocima. Osti je na prevodenje podstaknuo i mene, pa sam i ja objavio petnaest knjiga i izbora na čijim su se stranicama preplitali stihovi u slovenačkom izvorniku i u prepjevu na naš

jezik. U Sloveniji već niz godina uspješno djeluje i Društvo bosanskohercegovačko-slovenskog prijateljstva "Ljiljan", koje je velikim naporom, aktivnostima i kontaktima osiguralo i svoje vlastite prostorije u centru Ljubljane. Velika je i uloga Bošnjačkog kulturnog saveza Slovenije / Bošnjačke kulturne zveze Slovenije, koji objedinjuje raznovrsna djelovanja više naših kulturnih društava, od Maribora, Jesenica, Kranja, Domžala, Kamnika i Velenja do Ljubljane, Kopra i Črnomelja. Taj Savez godinama izdaje i svoj list *Bošnjak*, koji izlazi dva puta godišnje i koji s pravom očekuje i podršku i iz Bosne i Hercegovine. Vrijedi spomenuti i jedan zanimljiv projekt – pokretanje priloga za književnost i jezik nazvan "Laticce", na čijim stranicama naši osnovci i srednjoškolci mogu učiti i svoj maternji jezik – čitajući i prevodeći najbolja djela slovenskih i bosanskohercegovačkih pisaca. U ovom broju, koji je poslužio i kao osnova za ljetnu online školu bosanskog jezika, objavljeni su stihovi i proza Borisa A. Novaka, Nike Grafenauera, Brede Smolnikar, Josipa Ostija, Šime Ešića, Ismeta Bekrića i dr., a predstavljen je i izbor iz bošnjačke poezije za djecu *Slavuj iz moje bašče*, priređivača Mirsada Bećirbašića; od ovog broja, pa u nekoliko narednih, nizat će se i najljepše pjesme tridesetak autora. Uz sve ove pokušaje i projekte, moramo ipak kazati da naš jezik među ovdašnjim žiteljima, koji su došli iz Bosne i Hercegovine, a kojih ima više od 80.000, zaslužuje mnogo više uvažavanja.

STAV: Koliko je u Vama ostalo Banje Luke, Vašeg rodnog grada? Kako izgleda Banja Luka iz Vaše današnje perspektive?

BEKRIĆ: Odrastao sam ondje gdje se Banja Luka blago uspinjala uz brdo, u

naselju zvanom Pobrđe, a u sokaku u kojem sam rođen dok su se još vodile borbe za Banju Luku i slobodu, živjeli smo kao jedna porodica, iako je tu bilo svih nacija, pa i jedna Ruskinja. Odgajan sam i školovan ne samo kao pripadnik jednog naroda, bosanskog, bošnjačkog, nego kao dječak, pa zatim kao osnovac i gimnazijalac koji je samo znao ko je dobar, a ko malo manje dobar, a iznad svega kao slobodno biće, ono koje je svoju radost i sreću tražilo i u radosti i sreći drugih... Nikada ranijih godina nisam mogao ni pomisliti da ću morati otići iz svoga grada, našeg grada, kao "neko ko ugrožava" one koje je uvijek volio i uvijek s njima živio u prijateljstvu i toleranciji. Teško mi je kad god to izbije na površinu mojih osjećanja, ali ne želim da se sjećam ružnih, teških dana i godina. Zato, kad god mogu, odlazim u svoj rodni grad, nastojim da oživim stara prijateljstva i saradnju, iako se ja nisam ni s kim svađao i nemam ni potrebe, onda, da se bilo s kim i mirim. U Banjoj Luci smo zajedno pokrenuli i književne susrete "Vezeni most", po pjesmi naše pjesnikinje Nasihe Kapidžić, rođene kraj samog Vrbasa, rijeke koja nas, rasute, neodoljivo mami na svoje obale. Mi, Banjalučani, nismo zaboravili svoj grad i svoje korijene, svoju rijeku i svoje žubore i dolazili smo u godinama koje su se otvarale poslije 1995, posebno poslije 2000. godine, da se ponovo susretnemo s onima koji su ostali i koji su dolazili, da nastavimo tkati te prekinute niti prijateljstva i dobrote. Dolazili smo i dolazimo. Neki su se i vratili, neki se još nisu ohrabрили da se susretnu sa slikama grada koji je, možda, nestao u sumaglici, ali svi oni ne zaboravljaju obale i slapove svoje rijeke, mirise kestenova i lipa u svojim alejama. Najvažnije od svega jeste – sačuvati onu dobrotu u sebi, u nama! ■